

Innspill til Lied utvalget fra Faglig råd for Frisør, blomster og interiørdesign (FRFBI).

Faglig råd for frisør, blomster og interiørdesign viser til oppdrag fra Lied utvalget der de faglige rådene inviteres til å gi innspill på ulike problemstillinger som utvalget presenterte på dialogseminar 9.5.2019. Nedenfor finner dere rådets innspill.

Tema 1: På vei mot framtidens yrkeskompetanse – hvilke yrkesfaglige tilbud bør vi ha?

Spørsmål 1 Hvilken hovedmodell er best egnet for fagene i de ulike utdanningsprogrammene?

I delinnstillingen skriver utvalget at utvalget vil utrede og vurdere 2+2-modellen nærmere i hovedinnstillingen. Vi mener at diskusjonen om framtidige opplæringsmodeller må ta hensyn til de ulike behovene fagopplæringen har.

Utvalget har fått innspill på hovedmodellen. Noen parter mener den fortsatt skal være en hovedmodell, mens andre mener at den ikke passer for alle utdanninger eller for alle elever. Før utvalget går nærmere inn i diskusjonen om dette, ønsker vi innspill på:

- *Bør vi fortsette med én hovedmodell som i dag?*
- *Kan vi innføre ulike nasjonalt fastsatte og søkbare modeller for ulike fag/yrkeskompetanser? Det betyr at vi får flere hovedmodeller, og at disse utformes mer på hvert lærefags premisser.*
- *Kan vi tenke oss at vi ikke har en nasjonalt fastsatt modell, men regionale løsninger som utvikles i et forpliktende samarbeid mellom fylkeskommunene og arbeidslivets parter i regionen?*

Faglig råd for frisør, blomster og interiørdesign (FRFBI) mener hovedmodellen (2+2) må bestå som i dag. Imidlertid kan det være aktuelt med regionale løsninger som utvikles i et forpliktende samarbeid mellom fylkeskommunene og arbeidslivets parter, for å ivareta alle fag.

Vi ser for oss mer fleksible klasser, så elevene på ulike nivå (alder og rett) kan søke seg til undervisning i fag de mangler for å fullføre. Fellesfag og programfag/områder bør

dimensjoneres etter søkere uavhengig av rett. Rett til å fullføre bør være like viktig som rett til skoleplass.

Rådet mener også at verkstedene på skolene kan fungere som ressurs for lærlinger uten at det er definert som alternativt VG3 skole. Om lærekontrakt ikke inngås, eller brytes, om det av ulike årsaker er opphold i læretida kan skoler med ressurser og verksteder ivareta start, kontinuitet og gi opplæring i mål fra VG3. Dette for å få de som ønsker læreplass i gang, og for å unngå frafall i læretida.

FRFBI mener ansvarsforholdet for hvem som er ansvarlig for YFF-utplassering og kontakten med arbeidslivet bør styrkes. I dag virker dette ansvaret tilfeldig og ofte opp til den enkelte lærers kontaktnett. Ansvaret bør være klart definert slik at samspillet skole arbeidsliv fungerer.

Spørsmål 2 Hvordan kan vi sikre at flere oppnår fag-/svennebrev og yrkeskompetanse?

I delinnstillingen har utvalget pekt på at en forholdsvis stor andel av de som begynner på yrkesfaglige utdanningsprogrammer, ender opp med studiekompetanse. Utvalget mener det er positivt at mange har anledning til å oppnå studiekompetanse, men at det må stilles spørsmål ved om lekkasjen fra yrkesfagene er for stor. Utvalget ønsker å drøfte dette nærmere, og ber om innspill på:

- *Kan noen tiltak rettes mot ungdomstrinnet, for å få flere til å velge yrkesfaglige utdanninger?*
- *Bør det innføres flere TAF/YSK-tilbud, og bør de være søkbare i den nasjonale tilbudsstrukturen?*
- *Når det er innført en rett til påbygging etter fagbrev, er det behov for retten til påbygging etter Vg2? Hva vil bli konsekvensen av å fjerne retten til påbygging etter Vg2?*
- *Mange velger påbygging før de har fått fag-/svennebrev eller yrkeskompetanse. Veien fra studiekompetanse til fagbrev er tyngre, blant annet på grunn av dagens regler for rett til opplæring. Bør det innføres rett til å søke læreplass etter påbyggingsåret?*
- *Ved en eventuell utvidelse av retten i tid, bør det finnes et tilbud for dem som har valgt studieforbereende, men som i løpet av opplæringen ønsker overgang til yrkesfag? I dag finnes det få muligheter for dette. Kan vi innføre rett til yrkesfaglig påbygging etter Vg1, Vg2 og Vg3 på de studieforbereende utdanningsprogrammene?*
- *Flere elever har fortalt utvalget at de er blitt rådet til å velge studieforbereende, enten fordi de er usikre på utdanningsvei, eller fordi de har et høyt karaktersnitt. De har senere innsett at de heller burde valgt et yrkesfag. Hvordan kan opplæringssystemet bidra til at flere elever får prøve ut yrkesfag når de er i videregående opplæring? Kan en mulighet være at elevene på de studieforbereende utdanningsprogrammene kan velge programfag fra yrkesfaglige utdanningsprogrammer på Vg1?*

FRFBI mener mer praktisk tilnærming i flere kreative/ skapende fag på ungdomstrinnet og spesielt i faget kunst og håndverk vil kunne få flere ungdommer til å velge yrkesfag. I tillegg er bedre rådgivning og karriereveiledning viktig. Rådet er usikker på om et økt tilbud av TAF/ YSK modeller vil bidra til større rekrutering til yrkesfagene. Disse modellene er også en konkurrent til de ordinære yrkesfaglige løpene i tilbudsstrukturen.

Rådet mener det er viktig å opprettholde rett til påbygg etter Vg2. Mange elever velger påbygging før de har fått fag-/svennebrev eller yrkeskompetanse. Veien fra studiekompetanse til fagbrev er tyngre, blant annet på grunn av dagens regler for rett til tre års opplæring. Det bør vurderes å innføre en rett til å søke læreplass etter oppnådd studiekompetanse.

Det bør finnes et tilbud for de som har valgt studieforbereende utdanningsprogram, men som i løpet av opplæringen ønsker overgang til yrkesfag. Rådet støtter innføring av rett til yrkesfaglig påbygging etter Vg1, Vg2 og Vg3 på de studieforbereende utdanningsprogrammene.

Det er også mange som ønsker seg en yrkesfaglig utdanning etter studieforbereende, men slik det er i dag er det vanskelig å oppnå. Mange yrkesfag er modningsfag, og med mer modne elever blandet med de som kommer rett fra ungdomsskolen, vil det også gjøre mye positivt for klassemiljøene.

Det kan være interessant for elever å få mulighet til å jobbe med et yrkesfag parallelt med studieforbereende Vg1, Vg2 og Vg3. Det kan være en fin mulighet for å finne mer ut om hva eller hvilket fag som kan være interessante å gå videre med. Det vil muligens kunne gi en lettere start på et yrkesfaglig utdanningsløp etter studieforbereende.

Spørsmål 3 Hvilke muligheter finnes for kompetansenivåer under fag-/svennebrev og yrkeskompetanse?

I delinnstillingen peker utvalget på at det er en svakhet at tilbudet i stor grad er bestemt ut fra tanken om at alle elever skal oppnå en bestemt sluttkompetanse, på samme måte og innenfor samme tidshorisont. Noen elever og lærlinger vil kunne nå full yrkeskompetanse dersom de får bruke lenger tid, mens andre ikke vil kunne nå full kompetanse. I dag har vi praksisbrevordningen og lærekandidatordningen som kan tilbys disse elevene og lærlingene. Utvalget mener det er viktig å finne gode løsninger for alle elever og lærlinger i videregående opplæring, og at målet må være at flest mulig når en kompetanse som verdsettes i arbeidslivet. Det er en styrke ved det norske systemet at alle har en rett til videregående opplæring, men da må alle møtes med et tilbud som gjør dem kvalifisert for et aktivt yrkesliv, samfunnsdeltakelse eller videre studier. Utvalget ønsker å diskutere hvilke løsninger som kan tenkes:

- *Bør ordningen med praksisbrev innføres for alle fag som har mulighet til å tilby dette, og bør det være et søkbart løp*
- *Bør tilbudet til lærekandidater styrkes? Kan ordningen standardiseres, slik at det blir tydeligere hvilken kompetanse lærekandidatene har*
- *Bør vi ha to løp for de som sikter mot en kompetanse under fag-/svennebrev eller yrkeskompetanse, eller kan de to ordningenes erstattes med nye, standardiserte moduler eller kurs som kan bygges ut videre til fullt fag-/svennebrev eller yrkeskompetanse?*

En standardisert ordning innebærer at kravene om innhold på et gitt nivå er identisk for alle som velger faget og nivået, og at ordningen ikke forutsetter individuell opplæringsplan. Et gitt nivå i et gitt fag vil være en kjent størrelse for den enkelte, for skolene og for arbeidslivet.

FRFBI er positive til at praksisbrev kan innføres for alle fag som har mulighet til å tilby dette. Praksisbrevkandidaten får sin opplæring basert på nasjonale kompetansemål og intensjonen med ordningen bør være at flest mulig fortsetter frem mot fullt fagbrev.

Hvilke utdanningsprogram praksisbrevet kan innføres i, bør vurderes av det enkelte faglige råd. Rådet er også opptatt av at det tilrettelegges for en mer praksis nær opplæring i fellesfagene, der yrkesretting må være sentralt. Rådet vil understreke at praksisbrevet bør være et løp mot fullt fag- og svennebrev. Unntaksvis kan praksisbrevet ivareta behovet for kompetansenivå under fagbrevnivå for enkeltkandidater.

Dagens lærekandidatordning bør videreføres men ikke standardiseres. Flexibiliteten i ordningene er positiv og gir kandidat/ bedrift et stort handlingsrom der kompetansemål kan skreddersys. Lærekandidatordningen er en ordning der kandidaten sammen med bedriften formulerer individuelle kompetansemål.

Dagens ordninger med lærekandidat og praksisbrev er to ulike ordninger som er rettet mot to ulike grupperinger av kandidater. FRFBI mener ordningene bør videreføres slik de er i dag, og at intensjonen om at flest mulig praksisbrevkandidater fortsetter sin opplæring frem mot fullt fagbrev styrkes.

Tema 2 På vei mot framtidens yrkeskompetanse – hvilke krav må stilles til innholdet i opplæringen?

Spørsmål 1 Er dagens fellesfag de riktige, og er de godt nok innrettet mot framtidig yrkesutøvelse?

Fellesfagene i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene har samme omfang og er plassert på samme trinn i opplæringen. I delinnstillingen skriver utvalget at fellesfagene skal innrettes på yrkesfagenes premisser. Dette har også vært utgangspunktet for endringene i fagfornyelsen. Utvalget ønsker å vurdere om dagens fellesfag er de riktige, og hvordan vi kan sikre at fellesfagene bidrar til at vi får dyktige og kompetente fagarbeidere. Før utvalget går nærmere inn på diskusjonen om fellesfagene, vil vi gjerne diskutere:

- *Vil endringene som nå skjer i fagfornyelsen imøtekomme behovene for at fellesfagene innrettes på yrkesfagenes premisser, eller vil det være behov for større endringer?*
- *Kan vi beholde dagens fellesfag, men med større endringer enn det fagfornyelsen legger opp til? Hva bør i så fall endres?*
- *Skal alle utdanningsprogrammene ha de samme fellesfagene, i samme omfang og samtidig?*
- *Bør vi vurdere antallet fellesfag, og omfanget av dem?*
- *Kan vi tenke oss en annen inndeling av fellesfagene enn i dag, for eksempel ved at fagene deles i mindre enheter (moduler)?*

FRFBI er positive til fagfornyelsen og at fellesfagene nå i større grad innrettes på yrkesfagenes premisser. Rådet mener allikevel at dette arbeidet må videreføres og at fellesfagene i yrkesfaglige utdanningsprogram i større grad må yrkesrettes og videreutvikles med egne og bedre læreplaner.

Det er ikke gitt at alle utdanningsprogram bør ha de samme fellesfagene, og i samme omfang. Det kan også være aktuelt å dele fagene i mindre moduler og at ulike utdanningsprogram velger moduler i forhold til fagenes behov. Eksempelvis vil utdanningsprogram som salg, service og reiseliv kunne ha behov for mer språkfag. Utdanningsprogrammet for naturbruk vil kunne ha behov for mer naturfag. For utdanningsprogrammet for frisør, blomster- og interiørdesign vil blomsterdekoratørfaget ha større behov for botanikk i naturfag.

Det bør gjøres en helhetlig gjennomgang for å se hva man må ha av fellesfagskompetanse innenfor de ulike utdanningsprogrammene. De faglige rådene må involveres i en slik gjennomgang.

Spørsmål 2 Behov for fordypning, fleksibilitet og valgfrihet – bør de ulike yrkesfagene har ulike løsninger?

I delinnstillingen viser utvalget at det er innført fleksible ordninger både i strukturen og innholdet, for eksempel vekslingsmodeller og fleksibel fag- og timefordeling. I tillegg finnes flere lokale tilbud som kombinerer fag fra ulike utdanningsprogrammer. Utvalget viser også til at faget yrkesfaglig fordypning skal ivareta behovet for fleksibilitet og tidlig fordypning.

Utvalget ønsker å diskutere hva slike fleksible løsninger innebærer, og om behovet for fleksibilitet og fordypning varierer så mye mellom de ulike yrkesfagene at tilbudet bør differensieres mer enn i dag. Utvalget ønsker å diskutere:

- *Bør fag- og timefordelingen være mer fleksibel enn i dag, slik at utdanningsprogrammene kan ha fellesfagene og programfagene på ulike trinn?*
- *Bør det innføres økt regional frihet til å bestemme innholdet i opplæringen? Kan det tenkes at deler av innholdet i læreplanene kan bestemmes lokalt?*

Fleksibiliteten i dagens fag- og timefordeling er etter rådets oppfatning god. Rådet mener at det fortsatt må være fleksibilitet i fag- og timefordelingen men at det må være innenfor en nasjonal fastsatt ramme. Dersom man velger å innføre enda større grad av fleksibilitet er rådet bekymret for at opplæringen kan bli for ulik.

Dagens læreplaner er overordnet og det er stor fleksibilitet i forhold til å tilpasse opplæringen. For å sikre en viss grad av «nasjonal standard» i opplæringen bør det ikke innføres økt regional frihet til å bestemme innholdet i opplæringen. Flexibiliteten i læreplanene er stor og vi mener derfor at det ikke er behov for at deler av innholdet i læreplanene bestemmes lokalt.

Tema 3 Roller og ansvar i fag- og yrkesopplæringen – hvem gjør hva?

Spørsmål 1 Hvordan kan alle parter forhindre at 2+2-modellen blir en blindvei?

Utvalget peker i delinnstillingen på at den største svakheten ved 2+2-modellen er at elevene som starter på en yrkesfaglig vei, ikke er garantert å få avslutte opplæringen i bedrift. Utvalget viser også til svakheter ved den alternative opplæringen i skole, og at den kompetansen elevene oppnår etter endt opplæring ikke er like verdsatt i arbeidslivet som den kompetansen som nås gjennom opplæring i bedrift. Utvalget vil peke på dette som et dilemma for likeverdige

muligheter for alle til å få tilbud om en god opplæring og til å nå en kompetanse som verdsettes i arbeidslivet. Utvalget vil gjerne diskutere ulike løsningsforslag:

- *Å innføre lovfestet rett til læreplass har vært vurdert flere ganger, i både meldinger til Stortinget og i utvalgsinnstillinger.*
- *Læreplassgaranti ved at fylkeskommunen inngår intensjonsavtaler med bedrifter, og at dimensjonering av skoleplasser ses i sammenheng med antallet intensjonsavtaler i ulike bransjer*
- *Fylkeskommunen har hele ansvaret for det tre-fireårige yrkesfaglige løpet, og "kjøper" praksisplasser i bedrifter for kortere perioder*
- *Ny og bedre opplæring enn dagens alternative opplæring Vg3 i skole*

Rådet mener at yrkesfaglig fordypning (YFF) er den viktigste enkeltfaktoren for å sikre en god overgang fra Vg2 til læretid. Denne overgangen bør styrkes i form av å se på styrking av YFF og også se på skolens rolle som brobygger fra skole til bedrift. Klarere føringer og forpliktelser i faget YFF i forhold til både skole og arbeidsliv vil kunne bidra til flere læreplasser.

Rådet er skeptisk til innføring av lovfestet rett til læreplass eller læreplassgaranti ved at fylkeskommunen inngår intensjonsavtaler med bedrifter. Utfordringen bør heller løses ved å gjøre et godt dimensjoneringsarbeid der Y-nemnda i samarbeide med bransjene lokalt gjør vurderinger og anbefalinger. Det er derfor viktig at utdanningstilbudene i fylkeskommunene er i tråd med Y-nemndas anbefalinger. Tar man hensyn til arbeidslivets behov for arbeidskraft, vil dimensjoneringen kunne fungere bedre enn i dag. I flere fag er det ikke problem å få læreplass men det kan være at lærlingen må være villig til å endre bosted.

Alternativt Vg3 i skole er en nødløsning som man må søke å unngå. Tilbudet må kun etableres dersom det ikke er mulig å skaffe lærekontrakt. FRFBI er skeptiske til at fylkeskommunene «kjøper» praksisplasser fordi dette kan bli et hinder for at disse virksomhetene tar inn lærlinger i ordinær lærekontrakt. Vi er selvfølgelig enig i at alternativ opplæring Vg3 i skole skal forbedres, imidlertid mener vi fylkeskommunene bør organisere dette gjennom praktisk opplæring i egen regi.

Spørsmål 2 Hvordan kan vi styrke samarbeidet mellom partene i yrkesopplæringen?

Ifølge mandatet skal utvalget vurdere behovet for endringer i ansvarsfordelingen mellom nasjonale myndigheter, skoleeier og arbeidsliv. Utvalget viser i delinnstillingen til styrkene ved det norske trepartssamarbeidet, og legger til grunn at dette samarbeidet fortsatt skal bestå. Utvalget viser samtidig til utfordringer som gjelder ansvar og roller for videregående opplæring generelt og fag- og yrkesopplæringen spesielt. Utvalget ønsker å diskutere muligheter og utfordringer knyttet til dette:

- *En velfungerende relasjon mellom fylkeskommunen og arbeidslivet er et grunnleggende fundament for dagens fag- og yrkesopplæring. Er roller og ansvar i dag innrettet på en hensiktsmessig måte, gitt økt omstillingstakt og behovet for at både bedrifter og individer evner å tilpasse seg et arbeidsliv i endring? Vi er interessert i synspunkter på bla Y-nemdenes, fylkeskommunenes og den enkelte bedrifts roller, oppgaver og ansvar. Hva fungerer godt og mindre godt, hva bør endres og hvordan?*

- *Hvordan kan Y-nemndene bli en enda viktigere bidragsyter i fylkeskommunenes arbeid med kvalitet i fag- og yrkesopplæringen?*
- *Utvalget har inntrykk av store variasjoner i hvordan ansvarsforhold og roller er innrettet i ulike deler av landet, er dette greit eller bør det være mindre lokale og regionale variasjoner på dette feltet- i så fall konkret på hvilke områder?*
- *Utvalget har omtalt det som en strukturell svakhet at fag- og yrkesopplæringen blir en blindvei for dem som ønsker lære plass, men ikke får det. Er ansvar- og roller godt nok avklart på området? Kan endringer i hvem som gjør hva og hvordan bidra til å redusere problemet? Hvordan jobbe sammen for lære plass til alle, og hva trenger arbeidslivet for å ta inn lærlinger som trenger litt ekstra?*

FRFBI er helt enig i at en velfungerende relasjon mellom fylkeskommunen og arbeidslivet er et grunnleggende fundament for dagens fag- og yrkesopplæring. Vi mener det er et stort potensial i å utnytte Yrkesopplæringsnemnda bedre. I likhet med Lied utvalget har vi inntrykk av at det er store variasjoner i hvordan ansvarsforhold og Y- nemndas roller er innrettet i ulike deler av landet. Vi registrer blant annet at Y- nemnda i Rogaland har vært en aktiv nemnd som gir faglige råd som blir fulgt opp og gjennomført av fylkeskommunen.

Vi erfarer også at det er positivt at lærebedrifter er tilknyttet et opplæringskontor. Opplæringskontorene har ofte en tettere dialog med fylkeskommunen enn enkeltstående lærebedrifter og etablerer på denne måten en tettere relasjon med fylkeskommunen.

Det bør kartlegges hva som er årsaken til de store variasjonene i Y- nemndenes arbeid og innflytelse. Fylkene må i større grad benytte Y-nemndene til å innhente informasjon og være i dialog med arbeidslivet. Fylkespolitiske- og bestemmende organer må videre benytte denne informasjonen i større grad i sine avgjørelser.

FRFBI mener det må vurderes å gi Y- nemndene større formell innflytelse på fylkeskommunenes dimensjonering av skoletilbud. På denne måten vil tilbudene bli bedre dimensjonert i forhold til arbeidslivets mulighet for å inngå lærekontrakter, noe som igjen vil føre til mindre bruk av alternativt Vg3 i skole.

Så lenge det finnes kvalifiserte elever som ikke får lærekontrakt vil vi ha en strukturell utfordring i dagens fag- og yrkesopplæringssystem. Roller og ansvar kan bli tydeligere. Eksempelvis kunne beskrivelsen av hvem som har ansvaret for å rekruttere nye lærebedrifter vært tydeligere i regelverket.

Utfordringen er ofte at elever med svake prestasjoner fra skolen ofte er de som står igjen uten lærekontrakt. Fylkeskommunen bør kunne åpne for ulike former for støtte (også økonomisk) til lærebedrifter som vurderer å ta inn lærling med svakt presterende resultater. Det kan være krevende å følge opp disse elevene. Dette går utover produksjonen, som igjen går utover virksomhetens inntjening.

Vennlig hilsen
Faglig råd for Frisør, blomster og interiørdesign

